

Diskusija

Radomír Choděra

OCJENJIVANJE ZNANJA, UMIJEĆA I NAVIKA U STRANOM JEZIKU

Ocjenu, po mom mišljenju, treba smatrati sastavnim dijelom nastavnog procesa; njome se rad učenika u nastavi, koji se zahtjeva programom, uspoređuje sa stvarnim radom učenika. To se čini posrednim putem, uspoređivanjem odgovora učenika i uvjeta učenja. Na primjer, pri zadovoljavajućem odgovoru učenika i u srednjim uvjetima učenja, nastavnik može pretpostaviti da je i rad učenika bio srednji. Zato s punim pravom govorimo o ocjenjivanju učenikova rada u nastavi, a ne o ocjenjivanju pojedinih odgovora, iako se na prvi pogled čini da ocjena treba da se u prvom redu odnosi na odgovore učenika.

Rad učenika u nastavi uvjetovan je mnogim činiocima, npr. sposobnošću učenja, znanjem, umijećem, navikama, marljivim radom kod kuće i pažnjom u razredu. Uloga svih tih činilaca u nastavi nije jednaka. Njeno određivanje ima načelno značenje u ocjenjivanju.

Rad učenika u nastavi usmijeren je uvijek na neki određen objekt. Taj je objekt nastavni materijal. Ako nastavnik uspoređuje planirani i stvarni rad učenika u nastavi, on zapravo ono što zahtjeva od učenika da rade uspoređuje s njihovim stvarnim radom. Samo u tom slučaju ocjena može imati stimulativnu, odgojnju ulogu. Učenici mogu biti uvjereni da će ih nastavnik ocjenjivati samo u zavisnosti od njihova uloženog rada u nastavi, da će ocjena stvarno biti pravedna.

Nastavnik se može uvjeriti da pravilno rukovodi nastavnom djelatnošću samo u slučaju ako u svom ocjenjivanju utvrdi osnovu na kojoj se stvara ocjena u nastavnom procesu.

U nastavi jezika katkad se misli da je osnovni kriterij za ocjenu stupanj razumljivosti govora učenika. Očito je da je takvo gledište u suprotnosti s onim što sam naprijed rekao. Pristalice tog gledišta polaze od odgovora učenika, koji u ocjenjivanju ima samo posrednu ulogu. Oni ne polaze u ocjenjivanju od nastavnog materijala, sadržanog u govornom aktu, već od stupnja razumljivosti samog akta. A učenici, bez sumnje, moraju u toku nastavnog procesa usvojiti nastavni materijal, a ne razumljivost govornog akta koji će doći do punog izražaja tek onda ako je nastavni materijal pravilno iskorišten. Konačno, u nastavi se uči ne samo strani jezik u svojoj komunikativnoj manifestaciji već i materinski jezik, koji također ulazi u nastavni materijal. A ima i slučajeva kad se nastavni rad velikim dijelom odvija na teoretskom planu. Opasnost od

takvog ocjenjivanja je to veća što je govorno umijeće lakše ocjenjivati nego stvarati i razvijati. I konačno, takvo ocjenjivanje stavlja u povlašten položaj učenike kojima je strani jezik srođan i blizak materinskom jeziku, tako da oni mogu katkad ponoviti čitave rečenice na stranom jeziku bez neke posebne jezične pripreme.

Katkada se, naprotiv, misli da bi osnovni kriterij u ocjenjivanju učenika trebala da bude pravilnost učenikova izražavanja (oblika, riječi itd.), tj. usklađenost s jezičnim normama. Ne slažem se ni s takvim mišljenjem iz već prije navedenih razloga. Određeni plus ovdje svakako postoji jer se umjesto komunikativnog svojstva jezika — razumljivosti — ocjenjuje jezični sustav, ili, s metodskog gledišta, nastavni materijal. Ali u odgovorima učenika moramo u jednakoj mjeri uzeti u obzir koliko je iskorišten nastavni materijal, tj. jezične jedinice i u kakvim se granicama kreće razumljivost govornog akta učenika.

Prema tome, na pitanje kako da se pridje ocjenjivanju u nastavi jezika, možemo ukratko odgovoriti: nastavnik treba da prije svega vidi je li pogreška učinjena u nastavnom materijalu koji je detaljno obrađen ili u onome koji je samo usput spomenut. U prvom slučaju treba pogrešku smatrati teškom, a u drugom lakom. Ako je, na primjer, učenik napravio pogrešku u ličnom glagolskom obliku koji je u razredu detaljno obrađen i često se ponavlja, takvu pogrešku treba bezuvjetno smatrati teškom. Ako se, na primjer, određenom jezičnom faktu, npr. punktuaciji, nije obratila dovoljna pažnja, ta se pogreška može smatrati malom ili se čak može potpuno isključiti iz klasifikacije. Potpuno je svejedno u kakvoj mjeri ova ili ona pogreška utječe na smanjivanje razumljivosti govora ili koliko odstupa od jezične norme — ta dva činioča ne smiju imati bitno značenje u ocjenjivanju učenika. Nastavnik, naravno, treba da obrati pažnju pojedinim dijelovima nastavnog gradiva, stupnju njihove težine, interferenciji i objektivnoj nužnosti obrazovnog materijala. Samo u takvim uvjetima može govorni akt zauzimati u ocjenjivanju ono mjesto koje danas ima u nastavi jezika.

Ocjena treba prije svega da iskaže odnos, istina, transformiran, između nastavnika i učenika, a ne odnos između programa i učenika. Učenici upoznaju program samo u preobraženom obliku izvršavajući zadatke nastavnika.

Takov pristup ocjenjivanju nije nov. On se potvrđuje dugogodišnjim iskustvom nastavnika stranih jezika. Ipak, iznosim ga ovdje jer smatram da pretjeran zanos za »novim« metodama, kibernetikom i drugima, može često dovesti do iskrivljavanja i pomutnje.

(Preveo: M. S.)